

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

4 octombrie 2007*

În cauza C-429/05,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Tribunal d'instance de Saintes (Franța), prin Decizia din 16 noiembrie 2005, primită la Curte la 2 decembrie 2005, în procedura

Max Rampion,

Marie-Jeanne Godard, căsătorită Rampion,

împotriva

Franfinance SA,

K par K SAS,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul P. Jann (raportor), președinte de cameră, domnii A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ieșić și E. Levits, judecători,

* Limba de procedură: franceza.

avocat general: domnul P. Mengozzi,
grefier: domnul M.-A. Gaudissart, șef de unitate,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 8 februarie 2007,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Franfinance SA, de B. Soltner, avocat;

- pentru guvernul francez, de domnul G. de Bergues și de doamna R. Loosli-Surrans, în calitate de agenți;

- pentru guvernul german, de domnii M. Lumma și A. Dittrich, în calitate de agenți;

- pentru guvernul spaniol, de domnul F. Díez Moreno, în calitate de agent;

- pentru guvernul italian, de domnul I. M. Braguglia, în calitate de agent, asistat de domnul W. Ferrante, avvocato dello Stato;

- pentru guvernul austriac, de doamna C. Pesendorfer, în calitate de agent;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii A. Aresu și J.-P. Keppenne,
în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 29 martie 2007,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 87/102/CEE a Consiliului din 22 decembrie 1986 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind creditul de consum (JO 1987, L 42, p. 48, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 252), astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 1998 (JO L 101, p. 17, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 210, denumită în continuare „Directiva 87/102”), în special a articolelor 11 și 14 din aceasta.
- 2 Această cerere a fost introdusă în cadrul unui litigiu între domnul Rampion și doamna Godard, căsătorită Rampion (denumiți în continuare „soții Rampion”), pe de o parte, și societățile Franfinance SA (denumită în continuare „Franfinance”) și K par K SAS (denumită în continuare „K par K”), pe de altă parte, cu privire la un contract de vânzare a unor ferestre și la o facilitate de credit utilizată pentru finanțarea acestui contract.

Cadrul juridic

Dreptul comunitar

3 Finalitatea Directivei 87/102 este aceea de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind creditul de consum.

4 Articolul 11 din această directivă prevede că:

„(1) Statele membre se asigură că existența contractelor de credit nu aduce atingere în niciun fel drepturilor consumatorului față de furnizorul bunurilor sau serviciilor achiziționate în temeiul unui astfel de contract, în cazurile în care bunurile sau serviciile nu se furnizează sau nu sunt, în alte privințe, conforme cu contractul privind furnizarea lor.

(2) În cazurile în care:

(a) pentru a cumpăra bunuri sau a obține servicii, consumatorul încheie un contract de credit cu o persoană, alta decât furnizorul acestora;

și

(b) între cel care acordă creditul și furnizorul de bunuri sau servicii există un contract prealabil în conformitate cu care creditul se oferă exclusiv de către cel care acordă creditul pentru clienții furnizorului în cauză în vederea cumpărării de bunuri sau servicii de la respectivul furnizor

și

(c) consumatorul menționat la litera (a) obține creditul în temeiul aceluși contract prealabil

și

(d) bunurile sau serviciile reglementate de contractul de credit nu sunt furnizate sau sunt furnizate numai parțial ori nu sunt conforme cu contractul privind furnizarea lor

și

(e) consumatorul a solicitat despăgubiri de la furnizor, dar nu a obținut compensațiile la care este îndreptățit,

consumatorul are dreptul de a solicita despăgubiri de la cel care acordă creditul. Statele membre determină măsura și condițiile în care se poate exercita dreptul la despăgubiri.

(3) Alineatul (2) nu se aplică în cazul în care tranzacția în cauză nu depășește echivalentul sumei de 200 [de euro].”

5 Articolul 14 din Directiva 87/102 prevede că:

„(1) Statele membre se asigură că contractele de credit nu derogă, în detrimentul consumatorului, de la dispozițiile legislației interne de punere în aplicare sau corespundente prezentei directive.

(2) De asemenea, statele membre se asigură că dispozițiile pe care le adoptă la punerea în aplicare a prezentei directive nu sunt eludate prin modul în care sunt formulate contractele, în special prin distribuirea sumei creditului în mai multe contracte.”

Dreptul național

6 Articolul L. 311-20 din Codul privind protecția consumatorilor (code de la consommation) prevede, în ceea ce privește aplicarea articolului 11 din Directiva 87/102, că, „[î]n cazul în care oferta prealabilă menționează bunul sau prestarea de servicii finanțată, obligațiile împrumutatului nu iau naștere decât de la livrarea bunului sau de la furnizarea prestației; [...]”.

- 7 În această privință, articolul L. 311-21 din același cod precizează că, „[î]n cazul unei contestații privind executarea contractului principal, tribunalul poate dispune suspendarea executării contractului de credit până la soluționarea litigiului. Acesta este desființat sau anulat de drept în cazul în care contractul în considerare a căruia a fost încheiat este, la rândul său, desființat sau anulat pe cale judiciară [...]”.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

- 8 La 5 septembrie 2003, ca urmare a unei vânzări la domiciliu, soții Rampion au efectuat o comandă de ferestre la K par K, pentru un preț total de 6 150 de euro. Potrivit contractului de vânzare încheiat în acest scop, ferestrele trebuiau să fie livrate într-un termen de șase-opt săptămâni de la data efectuării măsurărilor de către un tehnician specializat.
- 9 Potrivit instanței de trimitere, acest contract de vânzare menționează finanțarea integrală a bunului achiziționat cu ajutorul unui credit acordat de Franfinance.
- 10 În aceeași zi, soții Rampion au obținut de la Franfinance o facilitate de credit care prevedea un plafon egal cu prețul de vânzare. Oferta de credit indică identitatea vânzătorului cu precizarea „cont platformă K par K”, dar nu specifică bunul finanțat.
- 11 La livrarea ferestrelor comandate, la 27 noiembrie 2003, soții Rampion au observat că pervazul, precum și cadrul acestora erau infestate de paraziți. Lucrarea nu a fost continuată și, printr-o scrisoare din 5 ianuarie 2004, aceștia au denunțat contractul de vânzare.

- 12 Întrucât cererea de reziliere a acestora a rămas fără rezultat, prin cererile din 29 octombrie și 2 noiembrie 2004, de declarare a nulității contractului de vânzare și de reziliere subsecventă a contractului de credit, soții Rampion au chemat în judecată K par K, precum și Franfinance, argumentând că în contractul de vânzare nu se menționa cu precizie termenul de livrare a bunurilor în cauză, contrar cerinței impuse de Codul privind protecția consumatorilor.
- 13 Cu titlu subsidiar, soții Rampion au solicitat rezoluțiunea contractului de vânzare pe motivul nerespectării de către K par K a obligației sale de consiliere, întrucât aceasta din urmă propusese furnizarea și montarea tâmplăriei, cu toate că suportul acesteia era defectuos.
- 14 Pârâtele din acțiunea principală au susținut în special că nu există niciun raport de interdependență între cele două contracte, din moment ce, în pofida cerinței impuse la articolul L. 311-20 din Codul privind protecția consumatorilor, menționarea bunului finanțat nu figurează în oferta de credit. De asemenea, ar fi vorba de o facilitate de credit, și nu de un credit destinat finanțării bunului achiziționat.
- 15 Cu ocazia dezbaterilor care au avut loc în fața sa, instanța de trimitere a invocat din oficiu mai multe motive întemeiate pe prevederile Codului privind protecția consumatorilor, referitoare la creditul de consum și la vânzarea la domiciliu.
- 16 În acest context, Tribunal d'instance de Saintes a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolele 11 și 14 din Directiva 87/102/CEE [...] trebuie să fie interpretate în sensul că permit instanței să aplice normele privind interdependența dintre

contractul de credit și contractul de furnizare de bunuri sau de servicii, finanțat cu ajutorul acestui credit, în cazul în care contractul de credit nu menționează bunul finanțat sau a fost încheiat sub forma unei facilități de credit care nu menționează bunul finanțat?

- 2) Directiva 87/102/CEE [...] are o finalitate mai largă decât simpla protecție a consumatorilor, care se extinde la organizarea pieței și permite instanței să aplice din oficiu dispozițiile care decurg din acest fapt?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

Cu privire la admisibilitate

- 17 În primul rând, Franfinance susține că, întrucât prima întrebare formulată nu vizează în realitate decât aplicarea prevederilor dreptului național privind condițiile necesare pentru a se reține existența unui credit cu destinație specială, nu este de competența Curții să se pronunțe cu privire la aceasta. Într-adevăr, Directiva 87/102 nu ar prevedea decât un nivel minim de armonizare, iar articolul 11 din aceasta ar preciza că statele membre determină, în mod concret, în ce condiții consumatorul poate solicita despăgubiri de la cel care acordă creditul.

- 18 În acest sens, este necesar să se admită, astfel cum rezultă din articolul 15 și din al douăzeci și cincilea considerent al acesteia, potrivit cărora această directivă nu împiedică statele membre să mențină sau să adopte dispoziții mai stricte pentru protecția consumatorilor, că Directiva 87/102 nu prevede decât un nivel minim de armonizare a dispozițiilor naționale privind creditul de consum.
- 19 Cu toate acestea, prima întrebare formulată se referă în mod explicit la interpretarea articolului 11 din directiva menționată, despre care este cert că a fost transpus în dreptul francez în special prin articolele L. 311-20 și L. 311-21 din Codul privind protecția consumatorilor, care permit împrumutatului, în anumite condiții, să obțină suspendarea, rezoluțiunea sau anularea contractului de credit.
- 20 Or, problema de a stabili dacă și, după caz, în ce măsură dreptul de a solicita despăgubiri, prevăzut la articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102, de care beneficiază consumatorul împotriva celui care acordă creditul, poate fi subordonat în dreptul național altor condiții decât cele care figurează în această dispoziție, aparține analizei pe fond a primei întrebări formulate. Într-adevăr, adăugarea oricărei condiții suplimentare implică riscul de a situa prevederile dreptului național sub nivelul de armonizare urmărit de această directivă și, prin urmare, nu poate fi considerată de la bun început ca aparținând exclusiv sferei acestui drept.
- 21 În al doilea rând, potrivit opiniei susținute de Franfinance, Curtea este cu atât mai puțin competentă să se pronunțe asupra acestei întrebări cu cât adevărata intenție a instanței de trimitere nu este aceea de a se asigura că, în acțiunea principală, împrumutații dispun de un drept efectiv de a solicita despăgubiri de la cel care acordă creditul în înțelesul articolului 11 din Directiva 87/102, ci aceea de a recunoaște un raport de interdependență între respectivele contracte, în cu totul alte scopuri. Instanța de trimitere ar urmări, în realitate, să pună în aplicare norme proprii dreptului francez, a căror natură și al căror obiect ar fi diferite, în sensul că nu se referă la un asemenea drept la despăgubiri, ci ar prevedea că acela care acordă creditul este decăzut în mod automat din dreptul de a percepe dobândă în cazul în care în oferta de credit nu figurează anumite mențiuni referitoare la această interdependență.

- 22 În ceea ce privește admisibilitatea întrebărilor preliminare sau competența Curții de a răspunde la acestea, Comisia Comunităților Europene emite o rezervă dedusă din neindicarea cu precizie de către instanța de trimitere a motivului pentru care este necesar un răspuns în vederea soluționării acțiunii principale.
- 23 În acest sens, trebuie amintit că întrebările referitoare la interpretarea dreptului comunitar adresate de instanța națională în contextul normativ și de fapt pe care îl definește sub răspunderea sa și a cărei exactitate Curtea nu are competența să o verifice, beneficiază de o prezumție de relevanță (a se vedea Hotărârea din 15 mai 2003, *Salzmann*, C-300/01, Rec., p. I-4899, punctele 29 și 31, precum și Hotărârea din 5 decembrie 2006, *Cipolla și alții*, C-94/04 și C-202/04, Rec., p. I-11421, punctul 25).
- 24 Respingerea de către Curte a unei cereri formulate de o instanță națională nu este posibilă decât atunci când este evident că interpretarea dreptului comunitar solicitată de aceasta din urmă nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (a se vedea în special Hotărârea din 13 martie 2001, *PreussenElektra*, C-379/98, Rec., p. I-2099, punctul 39, Hotărârea din 15 iunie 2006, *Acereda Herrera*, C-466/04, Rec., p. I-5341, punctul 48, și Hotărârea *Cipolla și alții*, citată anterior, punctul 25).
- 25 Or, trebuie să se constate că nu reiese în mod vădit că interpretarea normelor comunitare solicitată de instanța de trimitere nu ar avea nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale, nici că întrebările care au ca obiect interpretarea acestor norme ar fi de natură ipotetică. Deși prima întrebare formulată menționează într-un mod foarte general aplicarea „normelor de interdependență între contractul de credit și contractul de furnizare de bunuri sau de servicii”, nu rezultă din decizia

de trimitere că această întrebare ar viza de fapt numai aplicarea dispozițiilor de drept național, altele decât cele care transpun articolul 11 din Directiva 87/102 sau care aparțin sferei de aplicare a acestuia.

- 26 În aceste condiții, prezumția de pertinență la care se raportează prima întrebare formulată nu este răsturnată.
- 27 Cu toate acestea, întrucât este de competența Curții, în cadrul sistemului de cooperare instituit la articolul 234 CE, să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care a fost sesizată, instanța comunitară trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate (a se vedea în special Hotărârea din 28 noiembrie 2000, *Roquette Frères*, C-88/99, Rec., p. I-10465, punctul 18, Hotărârea din 20 mai 2003, *Ravil*, C-469/00, Rec., p. I-5053, punctul 27, și Hotărârea din 4 mai 2006, *Haug*, C-286/05, Rec., p. I-4121, punctul 17).
- 28 Astfel, prima întrebare formulată trebuie înțeleasă ca urmărind să clarifice dacă articolele 11 și 14 din Directiva 87/102 trebuie interpretate în sensul că se opun ca dreptul de a solicita despăgubiri, prevăzut la articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102, de care beneficiază consumatorul împotriva celui care acordă creditul, să fie subordonat condiției ca oferta prealabilă de credit să menționeze bunul sau prestarea de servicii finanțată.
- 29 Având în vedere cele expuse mai sus, este necesar să se considere că prima întrebare adresată Curții este admisibilă.

Cu privire la fond

30 Toate guvernele care au prezentat observații Curții, precum și Comisia consideră că dreptul de a solicita despăgubiri, de care beneficiază consumatorul în temeiul articolului 11 alineatul (2) din Directiva 87/102, nu poate fi condiționat de menționarea expresă, în cuprinsul contractului de credit, a bunului finanțat. Acestea se întemeiază, în această privință, atât pe textul acestei dispoziții, cât și pe obiectivul urmărit de această directivă, și anume protecția consumatorilor.

31 În schimb, în opinia Franței, contractul pe care l-a încheiat cu soții Rampion constituie o veritabilă facilități de credit, care poate avea o multitudine de întrebuințări. Spre deosebire de un credit cu destinație specială, care servește la finanțarea unei singure operațiuni, o astfel de facilități de credit nu ar fi subordonată normei de interdependență ce figurează la articolul 11 din Directiva 87/102, persoana care acordă creditul neputându-și asuma ansamblul riscurilor economice proprii fiecărei achiziții. Eventualele cazuri de abuz sau de fraude ar fi de analizat de la caz la caz.

— Cu privire la domeniul material de aplicare al Directivei 87/102 și în special al articolului 11 alineatul (2) din aceasta

32 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, în temeiul articolului 1 alineatul (1) din Directiva 87/102, aceasta se aplică contractelor de credit, astfel de contracte fiind definite la alineatul (2) litera (c) primul paragraf al aceluiași articol ca fiind contracte prin care „un creditor acordă sau promite să acorde unui consumator un credit sub formă de plată amânată, un împrumut sau alte facilități de plată similare”. Această definiție largă a noțiunii de contract de credit este confirmată, astfel cum a susținut Comisia

în cadrul ședinței, de al zecelea considerent al Directivei 87/102, potrivit căruia „se poate realiza o protecție mai bună a consumatorilor prin adoptarea anumitor cerințe care să se aplice tuturor formelor de credit”.

- 33 Cu toate acestea, astfel cum rezultă din articolul 1 alineatul (2) litera (c) al doilea paragraf și din articolul 2 din Directiva 87/102, precum și din al unsprezecelea-al paisprezecelea considerent ale acesteia din urmă, având în vedere natura anumitor contracte de credit sau tipuri de tranzacții, aceste contracte sau tranzacții trebuie să fie parțial sau în întregime excluse din domeniul de aplicare al prezentei directive. Facilitatea de credit nu figurează printre ipotezele enumerate în aceste prevederi.
- 34 O facilitate de credit, al cărei unic scop este acela de a pune la dispoziția consumatorului un credit utilizabil pentru finanțarea mai multor operațiuni, nu este exclusă, cel puțin parțial, din domeniul de aplicare al Directivei 87/102 în temeiul articolului 2 alineatul (1) litera (e) din aceasta.
- 35 Într-adevăr, trebuie amintit că, potrivit acestei prevederi, Directiva 87/102 nu se aplică „creditului sub formă de avansuri în cont curent, acordat de o instituție de credit sau financiară, altul decât cel acordat pentru conturile de cărți de credit”. Totuși, potrivit articolului 2 alineatul (1) litera (e), dispozițiile prevăzute la articolul 6 din Directiva 87/102 se aplică acestui tip de credit.
- 36 Or, noțiunea de „cont curent” în înțelesul articolului 2 alineatul (1) litera (e), care, ca excepție, este de strictă interpretare, presupune, astfel cum rezultă din termenii „credit [acordat] sub formă de avansuri în cont curent”, că obiectivul acestui cont nu se limitează să pună un credit la dispoziția clientului. Un astfel de cont constituie, dimpotrivă, o platformă mai mult sau mai puțin generală care permite clientului

să efectueze operațiuni financiare, caracterizată prin faptul că sumele virate în acest cont de către clientul însuși sau de către un terț nu au ca scop, în mod necesar, să înnoiască un credit acordat pentru acel cont. Cu alte cuvinte, soldul în defavoarea clientului, autorizat sub forma unui avans, nu este decât una dintre situațiile aferente acestui cont, acesta putând cuprinde și un sold în favoarea clientului.

37 Pe de altă parte, nici economia textului Directivei 87/102, nici obiectivul acesteia, care urmărește în special protecția consumatorilor, nu pledează în favoarea unei excluderi din domeniul de aplicare al acestei directive a contractelor de credit acordate sub forma unei facilități de credit, al cărei unic scop este acela de a pune la dispoziția consumatorului un credit utilizabil pentru finanțarea mai multor operațiuni.

38 În ceea ce privește mai exact domeniul de aplicare al articolului 11 alineatul (2) din Directiva 87/102, nu rezultă din textul acestei prevederi, contrar celor susținute de Franfinance, că aceasta se aplică numai contractului de credit care urmărește să finanțeze un singur contract de vânzare sau de prestare de servicii.

39 Astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 58 din concluzii, niciun element din textul acestei prevederi nu pare să pledeze în sensul că nu s-ar aplica facilităților de credit. În special, utilizarea cuvântului „contract” la singular în finalul articolului 11 alineatul (2) litera (d) din Directiva 87/102, care, printre condițiile impuse pentru nașterea dreptului la despăgubiri, enumeră împrejurarea ca „bunurile sau serviciile reglementate de contractul de credit [să nu fie] furnizate sau [să fie] furnizate numai parțial ori [să nu fie] conforme cu contractul privind furnizarea lor”, nu justifică interpretarea restrictivă pe care Franfinance o dă acestei dispoziții.

40 De asemenea, articolul 11 alineatul (3) din aceeași directivă prevede în mod expres o excepție de la aplicarea alineatului (2) al acestui articol. Cu toate acestea, facilitățile de credit nu sunt cele care sunt excluse în mod general.

41 În ce privește argumentarea Franfinance, potrivit căreia articolul 11 din Directiva 87/102 nu se poate aplica unei facilități de credit, persoana care acordă creditul neputându-și asuma ansamblul riscurilor economice proprii fiecărei achiziții, trebuie constatat că astfel de riscuri sunt reduse în mod considerabil prin faptul că alineatul (2) al acestui articol nu conferă consumatorului dreptul de a solicita despăgubiri de la cel care acordă creditul decât în cazul în care, potrivit condiției prevăzute la alineatul (2) litera (b), „între cel care acordă creditul și furnizorul de bunuri sau servicii există un contract prealabil în conformitate cu care creditul se oferă exclusiv de către cel care acordă creditul pentru clienții furnizorului în cauză în vederea cumpărării de bunuri sau servicii de la respectivul furnizor” și atunci când consumatorul, potrivit condiției prevăzute la același alineat (2) litera (c), a obținut „creditul în temeiul aceluși contract prealabil”.

42 Obiectivul urmărit de articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102 nu poate fi atins decât dacă această dispoziție se aplică și în cazul în care creditul permite o multitudine de întrebuițări. Într-adevăr, dispoziția menționată trebuie să fie interpretată prin prisma celui de al douăzeci și unulea considerent al Directivei 87/102, în temeiul căruia, în special „în ceea ce privește bunurile sau serviciile pentru care consumatorul a încheiat contract de cumpărare pe credit, consumatorul ar trebui, cel puțin în condițiile indicate mai jos, să aibă drepturi față de cel care acordă creditul, aceste drepturi fiind suplimentare față de drepturile sale contractuale normale față de creditor și față de furnizorul de bunuri sau servicii [...]”.

43 Pe de altă parte, faptul că, în conformitate cu articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102, una dintre achizițiile finanțate cu ajutorul aceleiași facilități de credit poate permite consumatorului să se îndrepte împotriva celui care acordă creditul nu

înseamnă în mod necesar că acest drept afectează facilitatea de credit în ansamblu. Într-adevăr, astfel cum avocatul general a subliniat la punctele 65 și următoarele din concluzii, această dispoziție din Directiva 87/102 permite ca protecția acordată consumatorului să aibă forme diferite, pentru a ține seama de specificul unei facilități de credit în raport cu un credit acordat în vederea unei singure achiziții.

⁴⁴ Prin urmare, este necesar să se considere că articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102 se aplică atât unui contract de credit care urmărește să finanțeze o singură operațiune, cât și unei facilități de credit care permite consumatorului să utilizeze creditul acordat pentru finanțarea mai multor operațiuni.

— Cu privire la dreptul de a solicita despăgubiri prevăzut la articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102

⁴⁵ În ceea ce privește problema dacă articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102 se opune posibilității ca dreptul de a solicita despăgubiri prevăzut de această dispoziție să fie subordonat condiției ca oferta prealabilă de credit să menționeze bunul sau prestarea de servicii finanțată, trebuie constatat că o astfel de condiție nu figurează printre cele cinci condiții cumulative impuse de primul paragraf al acestei prevederi.

⁴⁶ Desigur, al doilea paragraf al dispoziției menționate prevede că „[s]tatele membre determină măsura și condițiile în care se poate exercita dreptul la despăgubiri”. Totuși, astfel cum a indicat guvernul german și după cum a subliniat avocatul general la punctul 71 din concluzii, această dispoziție nu poate fi interpretată în sensul că permite statelor membre să subordoneze dreptul de a solicita despăgubiri, de care

beneficiază consumatorul, anumitor condiții care se adaugă celor enumerate în mod exhaustiv la articolul 11 alineatul (2) primul paragraf din Directiva 87/102.

47 Într-adevăr, pe de o parte, al doilea paragraf al articolului 11 alineatul (2) din Directiva 87/102, astfel cum reiese din textul acestuia, presupune existența dreptului de a solicita despăgubiri, prevăzut la primul paragraf al acestei dispoziții. Pe de altă parte, ar fi contrar obiectivului urmărit de această directivă, care constă în mod special în a asigura în toate statele membre respectarea unei norme minime de protecție a consumatorilor în domeniul creditului de consum, să se permită ca dreptul de a solicita despăgubiri, de care beneficiază consumatorul împotriva celui care acordă creditul în temeiul articolului 11 alineatul (2) primul paragraf din directiva menționată, să fie supus unei condiții de formă precum cea din cauza principală.

48 Această interpretare se coroborează cu articolul 14 alineatul (1) din Directiva 87/102, potrivit căruia „[s]tatele membre se asigură că contractele de credit nu derogă, în detrimentul consumatorului, de la dispozițiile legislației interne de punere în aplicare sau corespondente prezentei directive” și cu articolul 14 alineatul (2) din aceeași directivă, potrivit căruia „statele membre se asigură că dispozițiile pe care le adoptă la punerea în aplicare a prezentei directive nu sunt eludate prin modul în care sunt formulate contractele, în special prin distribuirea sumei creditului în mai multe contracte [...]”.

49 Într-adevăr, articolul 14 menționat subliniază, într-un mod general, importanța pe care legiuitorul comunitar o acordă dispozițiilor de protecție prevăzute de Directiva 87/102 și strictei aplicări a acestora. În plus, astfel cum au subliniat guvernele francez, german, spaniol și italian, precum și Comisia, alineatul (2) al aceluiași articol se opune în special posibilității ca o reglementare națională să permită celui care acordă creditul ca, prin simpla omitere a menționării bunurilor sau a serviciilor finanțate, să evite o acțiune exercitată de către consumator în temeiul articolului 11 alineatul (2) din Directiva 87/102.

- 50 Având în vedere ansamblul celor expuse anterior, trebuie să se răspundă la prima întrebare formulată că articolele 11 și 14 din Directiva 87/102 trebuie interpretate în sensul că se opun posibilității ca dreptul de a solicita despăgubiri, prevăzut la articolul 11 alineatul (2) din această directivă, de care beneficiază consumatorul împotriva celui care acordă creditul, să fie subordonat condiției ca oferta prealabilă de credit să menționeze bunul sau prestarea de servicii finanțată.

Cu privire la a doua întrebare

Cu privire la admisibilitate

- 51 Franfinance susține că a doua întrebare formulată, care nu este utilă soluționării acțiunii principale, este inadmisibilă. Într-adevăr, nu ar fi fost necesar ca instanța de trimitere să ridice din oficiu problema interdependenței existente între contractul principal și contractul de credit, acest aspect fiind invocat direct de către soții Rampion, de vreme ce aceștia au solicitat instanței de trimitere să pronunțe nulitatea contractului de vânzare și, „pe cale de consecință”, rezilierea contractului accesoriu de finanțare.
- 52 Guvernul francez a susținut, cu ocazia ședinței, că soții Rampion au solicitat instanței de trimitere să pronunțe nulitatea contractului de vânzare și rezilierea subsecventă a contractului de credit, invocând în acest sens diferite motive, fără a se prevala însă de existența unei interdependențe între cele două contracte în cauză. Dacă instanța de trimitere și-a pus totuși această problemă, acest aspect nu a fost invocat din oficiu, din moment ce, în apărare, atât K par K, cât și Franfinance au susținut că, în absența

precizării, în oferta de credit, a bunului vândut, contractul de credit nu constituie un contract de credit cu destinație specială.

- 53 Comisia a indicat, cu ocazia ședinței, că nu este cert că, în acțiunea principală, instanța de trimitere a fost determinată să pună în discuție din oficiu problema acestei interdependențe. Într-adevăr, solicitând rezilierea contractului de credit în mod subsecvent față de declararea nulității contractului de vânzare, soții Rampion s-au întemeiat ei înșiși pe interdependența existentă între cele două contracte. De asemenea, având în vedere argumentele dezvoltate în apărare de către societățile K par K și Franfinance în cadrul acțiunii principale, s-ar putea pune problema dacă instanța de trimitere nu fusese deja sesizată prin argumentarea dedusă din acest raport de interdependență.
- 54 Trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței citate la punctul 24 din prezenta hotărâre, respingerea de către Curte a unei cereri adresate de o instanță națională nu este posibilă decât atunci când este evident că interpretarea dreptului comunitar solicitată de aceasta din urmă nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care îi sunt adresate.
- 55 Or, în motivarea deciziei sale privind cea de a doua întrebare formulată, instanța de trimitere indică în mod explicit că soții Rampion nu au invocat prevederile articolelor L. 311-20 și L. 311-21 din Codul privind protecția consumatorilor. În aceste condiții, nu este evident că această întrebare, care privește posibilitatea ca instanța să aplice din oficiu aceste prevederi ale dreptului național, nu ar avea nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acțiunii principale sau că problema ridicată este de natură ipotetică.

56 Prin urmare, a doua întrebare formulată trebuie considerată ca fiind admisibilă.

Cu privire la fond

57 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă Directiva 87/102 trebuie interpretată în sensul că permite instanței naționale să aplice din oficiu dispozițiile care transpun în dreptul său intern articolul 11 alineatul (2), în special datorită faptului că această directivă are o finalitate mai largă decât simpla protecție a consumatorilor, extinzându-se la organizarea pieței.

58 Întrebarea referitoare la finalitatea Directivei 87/102 este formulată în contextul specific al jurisprudenței Cour de cassation (Curtea de Casație) (Franța), care, astfel cum rezultă din decizia de trimitere și în special din observațiile guvernului francez, distinge între normele de ordine publică imperative, adoptate în interesul general și pe care instanța le poate invoca din oficiu, și cele care aparțin sferei ordinii publice de protecție, adoptate în interesul unei categorii de persoane și de care nu se pot prevala decât persoanele care aparțin acestei categorii. Reglementarea privind creditul de consum ar fi cuprinsă în sfera acestor din urmă norme.

59 Or, Curtea a constatat în mai multe rânduri că Directiva 87/102, astfel cum rezultă din considerentele sale, a fost adoptată cu dubla finalitate de a asigura, pe de o parte, crearea unei piețe comune a creditului de consum (al treilea-al cincilea considerent) și, pe de altă parte, protecția consumatorilor care contractează astfel de credite (al șaselea, al șaptelea și al nouălea considerent) (Hotărârea din 23 martie 2000, Berliner Kindl Brauerei, C-208/98, Rec., p. I-1741, punctul 20, și Hotărârea din 4 martie 2004, Cofinoga, C-264/02, Rec., p. I-2157, punctul 25).

60 De altfel, instanța de trimitere întreabă dacă jurisprudența Curții privind posibilitatea ca instanța să invoce din oficiu dispozițiile care decurg din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273), astfel cum rezultă în special din Hotărârea din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, Rec., p. I-4941), și din Hotărârea din 21 noiembrie 2002, Cofidis (C-473/00, Rec., p. I-10875), poate fi transpusă la Directiva 87/102.

61 La punctul 26 din Hotărârea Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, citată anterior, Curtea a statuat că obiectivul urmărit de articolul 6 din Directiva 93/13, care impune statelor membre să prevadă, în privința clauzelor abuzive, că acestea nu sunt opozabile consumatorilor, nu ar putea fi atins dacă aceștia ar fi ținuți să invoce ei înșiși caracterul abuziv al unor astfel de clauze. În cadrul unor litigii a căror valoare este adesea limitată, onorariile avocaților pot fi superioare intereselor care sunt în joc, ceea ce poate descuraja consumatorul să se apere împotriva aplicării unei clauze abuzive. Deși este adevărat că, în numeroase state membre, normele de procedură permit particularilor, în cadrul unor astfel de litigii, să își asigure ei înșiși apărarea, există un risc destul de important ca, în special din cauza ignoranței, consumatorul să nu se prevaleze de caracterul abuziv al clauzei care se invocă împotriva sa. Rezultă că o protecție efectivă a consumatorului nu poate fi obținută decât dacă instanței naționale i se recunoaște dreptul de a analiza din oficiu o astfel de clauză.

62 Referindu-se la acest punct din Hotărârea Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, citată anterior, Curtea a confirmat, la punctul 33 din Hotărârea Cofidis, citată anterior, că dreptul astfel recunoscut instanței de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze a fost considerat necesar pentru a se asigura o protecție efectivă a consumatorului, având în vedere în special riscul destul de important ca acesta să nu își cunoască drepturile sau să întâmpine dificultăți în exercitarea acestora (a se vedea de asemenea Hotărârea din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro, C-168/05, Rec., p. I-10421, punctul 28).

63 Astfel cum au susținut guvernul spaniol și cel italian, precum și Comisia și după cum a indicat avocatul general la punctele 102 și următoarele din concluzii, aceste considerente sunt valabile și în ceea ce privește protecția consumatorilor prevăzută la articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102.

64 În această privință, trebuie amintit că articolul 11 alineatul (2), care urmărește dublul obiectiv evocat la punctul 59 din prezenta hotărâre, vizează în același timp să confere consumatorului, în împrejurări bine definite, drepturi față de cel care acordă creditul, care sunt în plus față de drepturile sale contractuale obișnuite față de creditor și față de furnizorul de bunuri sau servicii (a se vedea punctul 42 din prezenta hotărâre).

65 Acest obiectiv nu ar putea fi atins în mod efectiv în cazul în care consumatorul ar trebui să invoce el însuși dreptul de a solicita despăgubiri de la creditor, de care beneficiază în temeiul dispozițiilor naționale de transpunere a articolului 11 alineatul (2) din Directiva 87/102, în special din cauza riscului destul de important ca acesta să nu își cunoască drepturile sau să întâmpine dificultăți în a le exercita. Astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 107 din concluzii, faptul că acțiunea principală a fost inițiată de soții Rampion și că aceștia sunt reprezentați în această cauză de către un avocat nu justifică o concluzie diferită, problema trebuind să fie soluționată făcând abstracție de împrejurările concrete ale acestei cauze.

66 Franfinance susține însă că a doua întrebare formulată vizează de fapt să autorizeze pronunțarea din oficiu a sancțiunii prevăzute în dreptul francez în cazul lipsei anumitor mențiuni care, în conformitate cu acest drept, trebuie să figureze în oferta prealabilă aferentă unui credit cu destinație specială, această sancțiune fiind decăderea celui care acordă creditul din dreptul său de a percepe dobânzi. Or, într-un astfel de caz, ar fi vorba de o adevărată „sancțiune privată”, care nu ar putea fi niciodată pronunțată din oficiu fără a se încălca principiul disponibilității și dreptul la un proces echitabil consacrat la articolul 6 din Convenția europeană privind apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950.

67 În același sens, guvernul francez a indicat în cadrul ședinței, referindu-se la Hotărârea din 14 decembrie 1995, van Schijndel și van Veen (C-430/93 și C-431/93, Rec., p. I-4705), că, în cazul în care un consumator nu solicită instanței decăderea din dreptul de a percepe dobânzi a celui care acordă creditul, instanța respectivă nu poate invoca din oficiu lipsa menționării, în cuprinsul ofertei prealabile de credit, a bunului sau a serviciului finanțat, fără a depăși cadrul cererii formulate de către acest consumator.

68 În această privință, trebuie constatat că, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 55 și 57 din prezenta hotărâre, a doua întrebare formulată nu se referă decât la articolul 11 alineatul (2) din Directiva 87/102, precum și la prevederile care asigură transpunerea acesteia în dreptul intern, care sunt, în cazul de față, potrivit instanței de trimitere, articolele L. 311-20 și L. 311-21 din Codul privind protecția consumatorilor. În decizia sa, instanța de trimitere nu menționează nicio sancțiune eventuală care ar consta în decăderea creditorului din dreptul său de a percepe dobânzi. Nu s-a susținut în fața Curții nici faptul că aceste dispoziții din Codul privind protecția consumatorilor prevăd această sancțiune. Așadar, argumentele reluate la punctele precedente nu sunt pertinente în cadrul analizei de față, care nu include aspectul dacă instanța națională are dreptul să pronunțe din oficiu o sancțiune precum cea menționată de Franfinance.

69 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a doua întrebare formulată că Directiva 87/102 trebuie interpretată în sensul că permite instanței naționale să aplice din oficiu dispozițiile care transpun în dreptul intern articolul 11 alineatul (2) din aceasta.

Cu privire la cheltuielile de judecată

70 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Articolele 11 și 14 din Directiva 87/102/CEE a Consiliului din 22 decembrie 1986 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind creditul de consum, astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 1998, trebuie interpretate în sensul că se opun posibilității ca dreptul de a solicita despăgubiri, prevăzut la articolul 11 alineatul (2) din această directivă, astfel cum a fost modificată, de care beneficiază consumatorul împotriva celui care acordă creditul, să fie subordonat condiției ca oferta prealabilă de credit să menționeze bunul sau prestarea de servicii finanțată.**

- 2) **Directiva 87/102, astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/7, trebuie interpretată în sensul că permite instanței naționale să aplice din oficiu dispozițiile care transpun în dreptul intern articolul 11 alineatul (2) din aceasta.**

Semnături